

Нюр

11
2016

ISSN 0207 - 6543

Улуу орус поэт
Евгений Евтушенкону
«Нюр» журналыны окъуугын
сабийлеге иманат сёзю

Евгений ЕВТУШЕНКО

ЖЫЛЫ ЁЛЮМСЮЗЛЮК*

Да энди кьонакьгъа келгенме, Къайсын,
бир келмейсе деп чакьыргъан эдинг да.
Кесинг къайтханча къагъылады къарс да
уланынача тюбеди элинг да.

Да энтта сагъайтдынг сейирликге:
Халкъдан таша букъгъанча болмай,
Сен кесинги сюрюп сибирликге...
Айт, къаллай жигитлик эди ол да!

Да мен да, умутла кефим кетип,
келдим да, акъ, ёхтем журтха къарай,
эшитдим: окъла, элек-элек этип,
бушуу кюю тартхан чагъын къалай.
Печоринни сюеме энди аз,
ол алдагъан ол Бэлады Кавказ.

Да кимди бусагъатдагъы жигит?
Таула кызын, москвачысын кеси ючюн
такъыр жашау боюнсагъа жегип
тургъан туююл, – Максим Максимычны
кёрсюнчю бир халаллыгъын чегип.

Печорин а кесин артыкъ суйгенди,
да Лермонтов анга ушаш болмаз да.
Халкъы сыйлыды шайыргъа неден да,
анга тарлыкъ келишмегенди аз да
не суукълукъ! Да, назмучу башхады.
Къайсын, жылыса темирде, ташда да.
Халкъын кыйын кюн атмагъан шайыр
халкъынг сени атып къоймаз, хайыр!

Абдуллах БЕГИЙ УЛУ кечюргенди.

* 2016 жыл июлну 21-де Нальчикни Музыка театрында окъугъан назмусу.

Къулийланы Къайсын бла Евгений Евтушенко

Озгъан ёмюрню 70-чи жылларындамы, огъесе андан алгъаракъ окъунамыды, Къайсын кичи шуёхун, айтхылы назмучу Евгений Евтушенкону Малкъаргъа къонакъгъа чакъыргъан эди. Евгений Евтушенко, Къайсын сау кезюнден келалмаса да, аны тилегин унутмай тургъанды. Тургъанды да, Къайсын «кетгенли» 30 жылдан артыкъ замандан сора, Къайсын сау-эсен жашап тургъанча, назмучу шуёхуну юйюне къонакъгъа келгенди. Къайсын солугъан хауа бла солур ючюн. Къайсынны тауларын Къайсын жашагъан Чегемден къарап кёрюр ючюн. Жаралы Ташына къолу бла тиер ючюн, Жылгы сууундан уртлар ючюн. Алай бла уа Къайсыннга, Къайсынны халкъына, адамына, жерине сыймеклигин белгилер ючюн...

Къайсынны жигит адам болгъанын Евтушенко биле эди, Къайсын кечюнчюлюкге кеси ыразылыгъы бла кетгенин а – угъай. «Сен туугъан ташында къалыргъа боллукъса» дегенлеринде Къайсыннга, ол: «Угъай! Къыйынлы халкъым бла боллукъма!» деп кетгени, Къайсынны Кишилигин, Адамлыгъын, Поэтлигин да Евтушенкогъа жангыдан ачханча болуп, орус поэтни уллу сейирге къалдырады. Къайсыннга атагъан назмусунда аны ол ишин, – ёз жашауун халкъына къурман этерге хазырлыгъын, – уллу батырлыкъгъа санап, хурмет бла жазады.

Евтушенко, къачан эсе да бирде Къайсыннга сёз берип, кечиксе да, берген сёзюн унутуп къоймагъаны Кязимни сабий чагъын эсгертеди. Тенгчиклери аш юлешген жерге чабып кетгенлеринде, Кязимчик, аягъындан болалмай, атлыгъа айтханын: «Мен, ёсюп, Къуранны окъурча болсам, сени ючюн он кере окъурма, мени алайгъа жетдир» деп тилегенин. Кязим, ёсюп, Къураннга юйренип, ол адам ючюн деп, он кере окъугъанын!

Закий назмучула бир бирге нечик ушайдыла!

Евгений Евтушенко, Къайсынны тилегин да унутмай туруп, кеп жыл озду, ёлдю-кетди демей, берген сёзюн толтургъаны, аны кесини Адамлыгъын, Поэтлигин да бизге жангыдан ачханды. Къарачай-Малкъар халкъны энчи хурметине тийишли болгъанды.

Къайсын анга жашап тургъан сау адамды. Ёлюмсюздю. Бетинден жылыуу ура тургъан. Сыфаты темирге, ташха киргенде да – ичинден жылытхан, жарытхан. Да, хоу, чынтты поэзияда ёлюм жокъду, заман да – къыйырсыз-чексизди.

Да, ма алайды, балала, кеси кесин алдамагъан, Сёзюне кертичилей къалгъан – олду Адам. Адамны сёзю – ол Кесиди. Сёзю ётюрюк адам – кеси да ётюрюкдю. Кеси кертини – Сёзю да Керти...

САБАНЧЫЛАНЫ Арпа

КЪУЛИ КЪАЙСЫН ТУУГЪАНЛЫ 100 ЖЫЛЛЫГЪЫНА

КЪУЛИ Къайсын

Жорт, жорт, гылыуум!

(Аллы – 9–10-чу санында.)

Ол «ушкол» дегенлери уа Ауулсоветни къатында ол къошунбаш юй кёре эдим, Алайны аз жортмагъанма гылыучугъум бла. Баттал мени тюзюнлей ары элтип барды. Анда уа бир узун къанганы бир жанында – жетген жашла, бирси жанында да бир киши... Ол киши, мени жашла бла олтуртуп, атымы, тукъум атымы сорду. Дагъыда бир затла. Алай аны не айтханын энди эшитмей эдим. Эсим башха затха кетип: мени бери нек келтиргендиле, мен мында не этерикме деп, сейирге къалып, ауузуму ачып турама. «Устазны айтханын этип, тыншчыкъ олтуруп тур», – деди да, Баттал мени мында къойду да кетди. Устаз деп ол кишиге айта эди. Аны аты Устаз болгъанын ангыладым. Алай тыншчыкъ олтуруп тур» дегенин а... Манга андан къыйын иш жокъ эди – тыншчыкъ олтуруп тургъандан! Батталны ызындан чабып чыгъарым келди. Акъ гылыучугъума минип: «Жорт, жорт, гылыуум! Жорт, жорт, гылыуум!» – дей, ол кесим къурашдыргъан жырчыкъны да айта, ары – юйюбюз болгъан жанына, акъ таула таба жортурукъ эдим. Барып, тенглерим бла зауукъ этип ойнаргъа...

Тёгерегиме къарайма да, бу мында олтургъанланы бек гитчелери менме. Бир-бирлери уа, туура, уллу кишилеге ушайдыла. (Элде школ биринчи кере ачылгъаны себепли, уллу-гитче сабийледен да бир класс этген эдиле. Къызладан а алыкъа окъургъа жорюгени жокъду.). Эки жанымда олтургъан эки жаш, ол-бу сылтау деп болмай, бир бири быгъынларына къатыла кетдиле да, мени юсюм бла узалып, мен бар-жокъ эсем да эс бурмай, жагъалашып башладыла. Болгъан дауургъа айланды.

– Хей, сабыр этигиз, баракалла! Тыныгъыз! Алай жараймыды?! Сиз ушколда ушайсыз да! – деп кюрешеди Устаз да, алай аны айтханын киши къулакъгъа алмайды. Не билейим, манга къол жетип, абериими ишми ачитхан болур эдиле – мен жилядым. Ол заманда Устаз, къатыма келип, мени къолуна алды да, элтип кесини жанына олтуртду. Туююшгенлени да тохтатды. Дауур селейгенден сора, Устаз мени аллыма бир къолан къагъыт орунну салды. Мени жапсарыргъа конфетле берди кёреме деп къууандым.

– Ач, Ако, къоркъма, ач да, къара, – деди Устаз, ол конфет орунну мени аллыма жууугъуракъ тюрте.

Мен, ол ариу затха къолум бла тиерге базынмай, тынгылауну ийип, тыш суратына къарап турама. «Былай тирелип турсам, Устаз артха алыр да къояр» деген зат эсиме туюшуп, бурун туюмден селешдим:

– Аннягъа элтирикме.

– Айхай, элтирсе. – деди Устаз. – Алгъа ач да, сора алай. Хайда, сен уллу! Мени уа къагъыт орунну ачар акъылым жокъду. Бу эки жанымда олтургъан къылыкъсызла, мындан чыкъгъанлай, конфетлерими сыйырып, алып къоярыкъ сунама. Теркирек элтип, анняканы бир къууандырсам эди деген адыргыдама.

– Уой, къой-къой! Мен а сени бир батыр жаш сунуп тура эдим. – Мен да башымы буруп Устазгъа къараргъа: – Сен а бир уялчакъ... – деди да, аз-аз ышара, къагъыт орунну кеси ачды.

Ой, алгъа мен къалай сейир этип къууанганымча, артда алай ачыу этип да сокъуранган эдим къууанганыма! Ол «къагъыт орунда» конфетле жокъ эдиле! Ол, «къагъыт орун» да туююл, – мен ары дери кёрмеген бир зат! Ичинде да бир къужур тамгъала, оюула, ийнекле, юйчюкле, гылыучукъ да. Тюз мени гылыучугъум кирик. «Бизни Акъкъаш а бери къалай тюшгенди?!» – деп, сейир этип къарайма. Гылыучугъум да анда!!!

– Ма бу Акъкъашды. Анняны ийнеги! – дедим, бармагъым бла кёрюзте. – Ання аны хар кюнден да саууучуду. Акъкъаш бу къагъыт орунга къалай тюшгенди?..

– Да, ма-а, тюшгенди да къалгъанды, – деди Устаз. – Иги адамла сени къууандырыргъа деп тюшюргендиле. Ол бир. Экинчиден, Аю, бу «къагъыт орун» туююлду, муну аты – «китапды». Ки-тап! Ангыладынгмы? Къоркъама сен, алыкъа бу сени кеп кере къууандырыр. Э-э, Аю, бу тауушлукъ затды, тауушлукъ!.. Ки-тап! – деп къатлады Устаз.

«Китабындан» мен ангылагъан болмады, алай сейир а этдим. Аннягъа саугъагъа элтирча конфетле болмагъанларына жарсып тынгылайма.

– Энтта къайтарып айтама, Аю, иги жашчыкъ кирик, эсингде тут – бу китапды. Аты уа «Харфлыкъды». Бу бизге харфланы танытырыкъды. Ма бу тамгъалагъа «харфла» дейдиле. Харфланы танысагъ'а – окъуй да билликбиз, жазаргъа да юйренирикбиз. Эй, сиз билмейсиз – къалай зауукъду окъугъан! Дунияда сиз кёрмеген, эшитмеген, билмеген затла ачылып къаллыкъдыла сизге! Кек да, жер да... Аллай сейирлик!.. Жомакълача. Аладан да сейирлик.

– Жомакъ не зат болгъанын билесе да, Аю?

– Хау.

– Сюесе да жомакъланы?

– Сюеме.

– Ай, иги жаш сен! Ма китапланы да алай сюериксе. Устазыбыз айтхан эди дерсе. Кёрюрге алыкъа... Китапла сени къаллай акъыллы, къаллай уллу адам этселе да!.. Жомакъланы уа санга ким айтыучуду?

– Ання. Горда да айтыучуду. Горда аннядан да кеп жомакъ биледи!

– Горда уа сени жомакъ айтыргъа юйретемиди?

– Хау...

– Бир жомакъ айтчы, тынгылайыкъ. Бек жаратханынгы айт, охому?

– Охо. Эртте-эртте бир айыу, бир бёрю, сора бир тюлкю болгъандыла. Ала дорбунда жашагъандыла. Сора тюлкю, айыуну алдайма дегенди да... – тюлкюню хыйласы кеси башына къалай жетгенин айтдым. Устаз ыразы болду, ышарды. Башымы сылады.

Аперим, Ако! Кёрдюгюзмю, сабийле, Ако къаллай жомакъ айта биледи! – деп махтады. Менден сора жомакъ айта билген жокъча, къууандым.

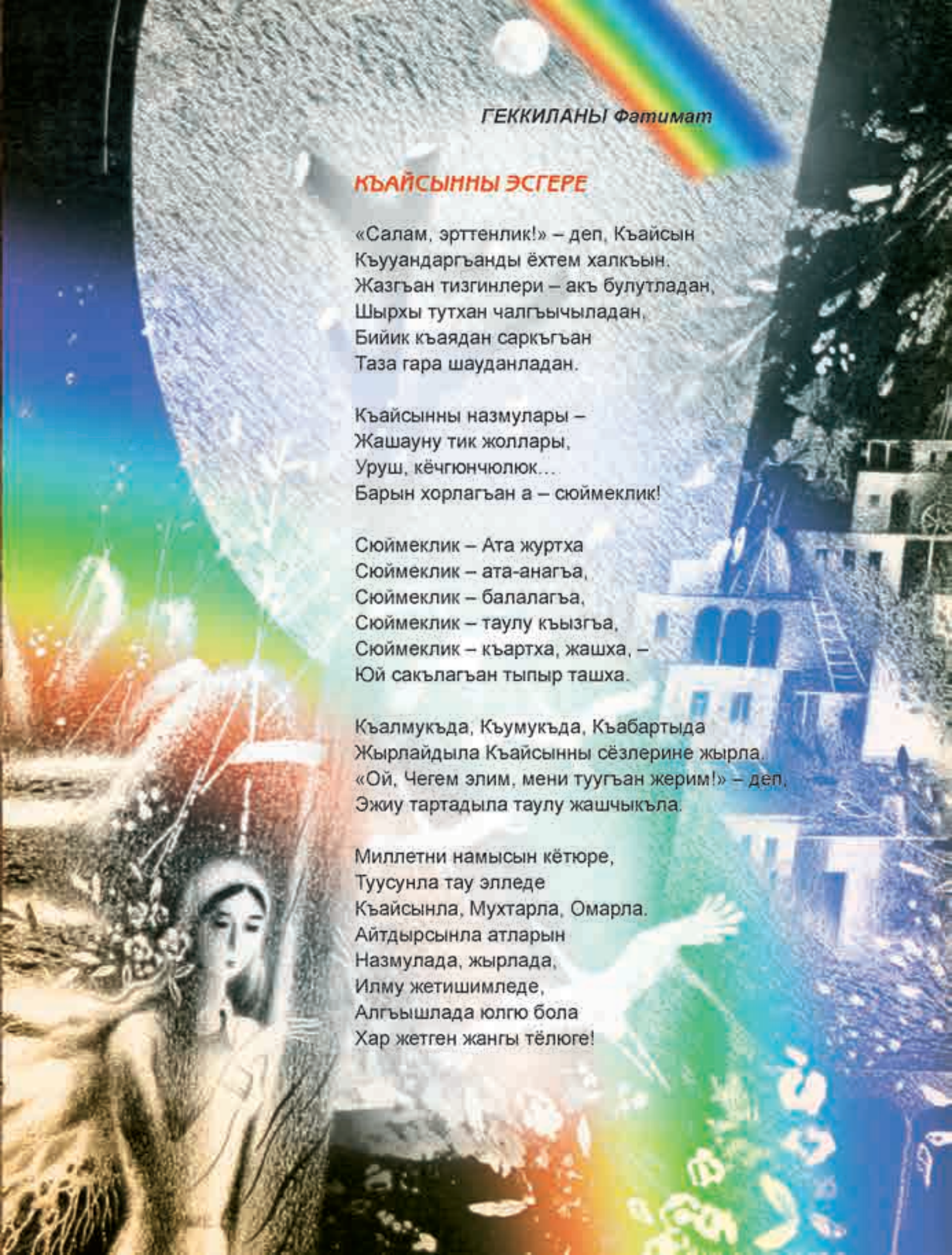
Устазны «китап» дегенин иги ангыламагъан эдим. Не бизни юйде, не къоншуда аллай зат жорюмегенди сора уа. Ары дери кёрген окъуна этмегенме китап деген затны. Энди, «китап» деген сёзню эшите-эшите да туруучу эдим, алай ол не зат болгъанындан а хапарым жокъ эди. Уллула айтханнга кёре, молла, китапха къарап, болгъанны, боллукъну да билип къояды. Анга «китап ачхан» дейдиле. Бу затны ангылагъан сабийме. Энди уа ма ол мен иги тюшюмеген, бу жолгъа дери кёрмеген, билмеген ол тауушлукъ зат мени аллымда тура эди – Харфлыкъ. Молла ачыучу китапдан башхасы. Мен билмегенни манга билдирирге, манга къара танытыргъа базынган Китап. Аны билгич харфлары, сёз эшиклерин ачарыкъ ачхычла болуп тизилипдиле. Мен алагъа тийип-тийип кёреме. Сылап-сылап къарайма. Атларын шыбырдап, ала бла сёлеширге кюрешеме. Ала манга ышарып-ышарып къарайдыла. Мени бла бирге ойнарыкълары келгенча. Къулагъымда уа тенгиз толкъуну шуулдайды, кёлюмде уа жұлдуз жарыгъы жилтирейди. Танг Тейри эшигин ачады, ары, ичине кирип, анда жерибизни ариулугъун кёреме. Кесим да, нарт батыр болуп, къазауатха баргъанча болама, къыш сууукъда юшюй тургъанлагъа от алып келгенча, суу башын тыйып тургъан эмегенни ёлтюргенча, адамланы палахдан къутхаргъанча... Къулагъыма – Устазны ауазы келеди. Мен Харфлыкъгъа къарап турама...

Сентябрни ол жылы кюнюнде мени аллымда Харфлыкъ тура эди. Мен босагъасындан атларыкъ Харфлыкъ, мен кёрлюк дуняны ичине жыйышдырып. Манга Тейри эшигин ачаргъа хазырланып...

Энди уа мен, башы чал тарихчи, кёзлерими къысып къарайма да, ол буу силегей учхан жылы кюнню кёреме. Башы ариу жюлюннген гитче Акочукъну да. Ол, анасы жамагъан акъсыл къапталчыгъын да кийип, «къозу» тишчиклери да кюнде жылтырай-жана, манга къарап, насыллы ышара турады.

Баргъаны
басмаланырыкъды.

ГЕККИЛАНЫ Фатимат

КЪАЙСЫННЫ ЭСГЕРЕ

«Салам, эрттенлик!» – деп, Къайсын
Къууандаргъанды ёхтем халкъын.
Жазгъан тизгинлери – акъ булутладан,
Шырхы тутхан чалгъычыладан,
Бийик къаядан саркъгъан
Таза гара шауданладан.

Къайсынны назмулары –
Жашауну тик жоллары,
Уруш, кёчгюнчюлюк...
Барын хорлагъан а – суймеклик!

Суймеклик – Ата журтха
Суймеклик – ата-анагъа,
Суймеклик – балалагъа,
Суймеклик – таулу къызгъа,
Суймеклик – къартха, жашха, –
Юй сакълагъан тыпыр ташха.

Къалмукъда, Къумукъда, Къабартыда
Жырлайдыла Къайсынны сёзлерине жырла.
«Ой, Чегем элим, мени туугъан жерим!» – деп,
Эжиу тартадыла таулу жашчыкъла.

Миллетни намысын кётюре,
Туусунла тау элдеде
Къайсынла, Мухтарла, Омарла.
Айтдырсынла атларын
Назмулада, жырлада,
Илму жетишимледе,
Алгъышлада юлгю бола
Хар жетген жангы тёлюге!

Къонакъла тюзюнлей Чегемге, Къайсынны юйюне, келликлерин айтдыла. Мени анам Къайсынны туудугъу, Жаннаны къызы. Анам Къайсын аппаны музейинде ишлейди да, къонакъла келгенде, мен да анда эдим.

Мен чын аякъ бла келген къонакълагъа айран чыгъардым. Бек суююп ичдиле.

Къонакъла кеслерин танытдыла: поэт Евгений Александрович Евтушенко, юй бийчеси Мария, назмучу нёгери Валерий Краснопольский, аны юйдегиси Татьяна. Биз да ким болгъаныбызны айтдыкъ. Бек къууандыла.

Евгений Александрович Евтушенко Къайсын аппамы къабырына шошшош атлай жууукълашды. Мудак болуп, иги кесек сюелип турду. Мен аны кёлю такъыр болгъанын, къарамы къайда эсе да узакъда аппамы кёре тургъанын сездим...

Алайда Къайсын аппамы юсюнден кеп иги сёз айтды. Артда да: «Замечательный был человек!..» деп къатлагъанлай турду.

Мен Къайсынны туудугъу болгъанымы билгенинде, кёкрегине къысды, башымы сылады, ариу сёзле айтды. Манга ненча жыл болгъанын сорду. «Онбир» дедим. «Закий китапланы окъуй тур, иги кинолагъа къара, – деди. – Онбеш жылынгдан башлаб а, – деди, – Габриэль Маркесни окъу, сора «Похитители велосипедов» и «Ночи Кабирии» деген кинолагъа къара...» Алай-алай айтды...

Сора анамы эгечи Къулийланы Фатима, музейни оноучусу, къонакъланы музейни ичине чакъырды. Къайсын аппаны жашауундан хапар айтды. Евгений Евтушенко, атламына соруу бере,

Суратлада: Ев. Евтушенко «Нюр» журналгъа къарай тургъан кезиу (башында). Ев. Евтушенко бла аны нёгери, назмучу Валерий Краснопольский Къ. Къайсынны музейинде (экинчи суратда). Ючюнчю суратда: Музейни директору Къулийланы Фатима (сол жанында), Музейни ишчиси Жашууланы Лейля бла аны къызчыгъы Лаура. Тюрбюнде суратда. Ев. Евтушенкону юй бийчеси Мария (сол жанында) бла Сабанчыланы Арипа (оңе жанында). 2016 ж.

Музей Карамун Кураче
ТЕММЕ БЕССОРТМЕ

Э, карамун, кунемел и тете, карамун,
тете карамунто эрмемелер и росту,
Карамун тете эрмемелер сун,
тете кунемел и эрмемелер и эрмемелер.
Э, карамун, кунемел и тете, карамун,
тете карамунто эрмемелер и росту,
Карамун тете эрмемелер сун,
тете кунемел и эрмемелер и эрмемелер.

Музейден чыгъарыгъы келмей, хар затны тынгылы билирге суйюп, хар суратны, хар жазыуну «ичине жутханча» къарады...

Экинчи кюн «Нюр» журналны баш редактору Сабанчыланы Арипа Евтушенкогъа «Нюр» журналны кёрпюзтгенде, уллу сейир этип къууанды: «Мени ёсдюрген «Арина Радионовнамы» аты Нюр эди! «Нюр, а Нюр...» деп алай селешуучю эдиле анга», – деп, журналны бетлерине къарап чыкъды. «Тауушлукъ журнал!» деп махтады.

Журналны баш редактору «нюрчю» сабийлени атындан таулу ана эшген жюн келек саугъа этгенинде, Евгений Александрович ол саугъаны олсагъат окъуна юсюне кийип, тешериги келмей турду...

Аккъызыланы Якубну къызы Имара атасы ишлеген суратладан бергенде, алагъа да бек къууанды, кеси музейине саллыгъын айтды.

Июлну 29-да уа Нальчикни Музыка театрында Поэзия ингирине битеу юйюрюбюз бла бардыкъ. Поэтни хар айтхан сёзюн ичибизге жутуп турдукъ. Ингир бошалгъанда, сахнагъа кетюрюлюп, Евгений Александровичге бла аны юйдегиси Мариягъа гюлле бердик. Энди иги шуёхум Евгений Александрович, бизни кёргенлей, эрттегили шуёхлары-нача къууанды.

Тете кунемел и тете, карамун,
тете карамунто эрмемелер и росту,
Карамун тете эрмемелер сун,
тете кунемел и эрмемелер и эрмемелер.
Э, карамун, кунемел и тете, карамун,
тете карамунто эрмемелер и росту,
Карамун тете эрмемелер сун,
тете кунемел и эрмемелер и эрмемелер.
Э, карамун, кунемел и тете, карамун,
тете карамунто эрмемелер и росту,
Карамун тете эрмемелер сун,
тете кунемел и эрмемелер и эрмемелер.

Е. С. С. С. С.
29 июл 2016 Кураче
Музыка Театры
и Нальчик

ЖАШУУЛАНЫ Лаура,
2-чи лицей, Нальчик ш.

ОЛ КЮН

– Биз бюгюн Лашкутаны школуна бек кючлю «десант» атарыкъбыз! – деди Къайсын, урушда десантчы болгъаны эсине тюшюп, баям.

Бу чыгышыбызгъа «жазыучула окъуучула бла тюбеширге барадыла» дегенден уллу магъана бермей тура эдим да, «бек кючлю десантны» санына ол заманда эс бурдум: Баба улу, Толгъур улу, Тёппе улу, сора – Къайсын кеси. Мен а бу десантны санына нек тюшгеними билмей эдим – Къайсын биле эди. Ол чакъыртхан эди мени: «Тамбла мында болсун!» деп...

Ол кюню, не себепден эсе да, Къайсыннга бек магъаналы эди. Сурат алыучу Шпангель шуёхну да чакъыртханды...

Жолгъа кечиге тура эдик.

Къайсынны ишчи жеринде, Жазыучула юйюнде (Пушкин орам, 18), Баба улу Ибрахимни келирин сакълай, ол турабыз.

– Асыры инертныйди! Асыры инертный!.. – Къайсын Баба улуну кечикгенин жаратмай турады.

– Да, жете болур... – деди къайсы эсе да.

– Къайдад да, жете эсе?! – Къайсын хыны сорду.

– Юйюне жете болур дейме... Аягъын алгъа бир алса, артха эки салады.

(Баба улуну сабырлыгъын семиртип айтханлыгъы эди.)

Сакълагъанла харх болдула.

Къайсын да ышарды...

Баба улу асыры шош келгенден, босагъадан къалай атлап киргенин да киши эслемеди. Къарасала – Баба улу! Ол а харх къатыш кирген кёре эдим.

– Келди! Келди!!! – деп къычырды Тёппе улу, сюйюнчюлюк айтханча.

Бары да, хархларын кююп, башларын эшик таба бурдула.

Къулииланы Къайсын жазыучу тенглери бла Лашкутаны орта школуну устазлары бла, 1981 ж.

– Ура-а! – деп, Толгъур улу къол аязларын «чап-чуп» этдирди.

Баба улу, кечикгени ючюн кечгинлик тилегенча, ууакъ-ууакъ ышара, ышаргъанын сол къолуну жумдуругъу бла жаба, шош ётюп барып, Къайсын бла жумушакъ саламлашды.

– Декадентча кийингенсиз, Баба улу! – деди Къайсын, къолан жюн кёлегине эсибизни бурдура.

– Акмеист! – деп къошду Толгъур улу.

– Футурист! – деди Тёппе улу.

Биягъы харх болдула...

– Эдик, – деди Къайсын, сурат алдырыучу Шпангельге бурулуп, – турма, энди барыбызны да суратха бир тарт да...

Шпангель, алайдагъыланы ары да, бери да къаратып, суратха тартды.

– Атланайыкъ! – дей, Къайсын жеринден женгил кётюрюлдю...

Тамам 35 жыл мындан алгъа, 1981 жылны кюзюнде, Къайсын, Баба улу, Толгъур улу, Тёппе улу, мен да, бир «десант» болуп, Лашкутаны школуна атланган эдик...

Къайсынны ол тюбешууден сора жазылгъан назмусу бла да къалгъанды ол кюн эсибизде.

Абдуллах БЕГИЙ УЛУ

ЛАШКУТАНЫ ШКОЛУНУ УСТАЗЛАРЫНА БЛА ШКОЛЧУЛАРЫНА

Ол кюн сизни школда
Не кьууандырды мени? –
Низамлы, ариу халда
Этгенигиз хар нени.

Назмуданы бек иги
Окьуп, мени сиз нечик
Кьууандырдыгъыз! Кёгюм
Чууакъ болду ол кече.

Ана тилине хурмет
Этмеген – ол халкъына,
Анасына да хурмет
Этмейин кьаллыгъына

Сёз жокъду. Аллаиладан
Болмазсыз деп кьууандым.
Жерисиз неди адам?
Биз кюч алабыз андан.

Этдигиз бек ыразы,
Кьууанч чалысын эшдим,
Келлик кюнню ауазын
Ёнлеригизде эштдим!..

Кьули КЪАЙСЫН

*ГЕМУЛАНЫ Галина,
Лашкутаны орта школуну устазы*

КЁЗ АЛЛЫМДА...

Тюз тюненеча, кёз аллымда ту-
рады Къайсынны бизни школгъа
келгени. Ох, къаллай бир кьуу-
анч бар эди биз устазлада,
сабийледе да! Къайсынны
келирине жарым жыл ха-
зырланган эдик. «Эгеч-
ден туугъан» деучю эди
манга Къайсын кеси да.

«Лашкутачыланы
айырып сюеме, згечим
Мариям анда жаша-
гъаны ючюн... Манга
къаллай тюбешиу кьу-
рагъан эдигиз!..» – деп
айтыучу эди Къайсын,
хар тюбегени сайын.

Суратда: Лашкута школуну
окьуучусу Малкъарланы Аслан
поэтге сагъат саугъа бере тургъан
кезиу. Сагъатны юсюнде быллай
жазыуу бар эди:

Сёз беребиз таулу бёркню,
Сен кийгенча, кьерге.
Сёз беребиз Ана тилни,
Сен суйгенча, сюерге.

Лашкута, 1981 жыл.

ЁЛМЕЗЛАНЫ Мурадин

КЮЗ – СЕЙИР ЖОМАКЪ

Акъ къырау къырны
Кюмюшден этди,
Къырыулай, турна
Жыйыны кетди

Узайып, узакъ
Жерлеге мындан...
Кюздю. Акъ бусакъ
Энди – алтындан.

Жёгечик, тюлкю
Тюгюнлей, жана.
Къышхабиш юлкю –
Ол да къууана:

От тюрслю чилле
Жыйрыгы – омакъ,
Кюз арты кюнле –
Бир сейир жомакъ.

САРЫБАШЛАНЫ Азһор

АЛАБАР

Кенг арбазда, тауукъ юйюрден сора да, къабакъ эшиклени къатындагы ит орунда Алабар жашайды. Алабар уллу, акъыллы итди.

Аны ючюн, бирси итленича, Алабарны сынжырда тутмайдыла. Андан сора да ол, тауукъ балачыкъланы къоркъутмайым деп, керексизге юрмейди.

Алабарны аллай халын билип тургъанлай да, гурт тауукъ балаларын ит орунга жууукъ иймеучюдю: ышаналмайды.

Бир жол, кюн къызгъанда, балачыкълары да къатында жубана, гурт тауукъ ауанада къалкъып къалды. Бир кесекден уянып къараса – балачыкълары жокъ. Андан, ахы кетип, балаларын излеп башлады. Къалайгъа жетмедди жазыкъ тауукъ, къайры къууулмады – хуна къатында мешхут тебеге да чапды, мурсала ичинде да изледи, «гурт-гурт» этип, чакъырып да къорешди – не медет, ызлары, чуулары да жокъ! Орамгъа ишми чыгып кетген болурла деп, къоркъуп, къабакъ эшикле къатына къууулуп жетди.

Аха, ма энди кёрдю! Балалары ит орунга кирип, кими Алабарны аякъ жанында, кими баш жанында, кими арлакъда, кими берлакъда къалкъый. Бирчиги уа, Алабарны сыртына окъуна ёрлеп, къалкъыуун анда этеди. Акъыллы Алабар, кюн асыры иссиден, къызыл тилин да узун чыгъарып, къысха-къысха солуйду. Теберге къоркъгъандан, къулагъын къымылдатып къойгъан болмаса, анга къадалгъан чибинден окъуна кесин къоруулаялмайды.

Гурт тауукъ, ит орунга жууукъ келирге базынмай, кенгден гузаба этип, «гурт-гуртдан» къыра, балаларына кесин билдирди. Ала, «гурт-гурт» тауушха уяндыла да, силкинип, керилип, бары да бирден Алабаргъа: «Сау бо-о-ол!» – деп, аналарына чабышдыла. Гурт тауукъ, саулай а келген болурламы дегенча, араларына кирип, балаларыны санын жокълап чыкъды. Сора, алагъа ёпкелегени шарт билине, дёрденин мешхут тебе жанына бурду. Ачыуу сюрюп баргъан аналарыны ызындан жеталмай баргъан балала, аны ол халына сейир эте, бир бирлерине соруулу къарадыла, энди уа нени тапсыз этген болурбуз биз биягъыла дегенча.

БОТТАЛАНЫ Рита
кёчюраенди

Бу нюр бетли кызычык Нальчикде жашайды. 2-чи клас-
да окуйду. Аты Улбашланы Сабинады. Сабина, ана ти-
линде ариу да, хычыуун да селешеди, сурат эте да биледи.
Сабина ишлеген суратына не магыана салгыанын былай
ангылатады: «Суйген тенглерими бу уллу кемеге миндирип,
узакъ жолоучулукъга атланыргъа дейме. Кырачы, кекде
жулдузланы да кеп тюрсюнлю этгенме. Кече жукълаялма-
гъан тенглерим кеслерини жулдузларын излеп табарча!»

Ийнанама: Джоконданы ышаргыанына ушагъан бу кызы-
чык, Аллах айтса, кесини жулдузун табарыкды.

Текуланы Аминагъа беш жыл болады.
«Нюрню» суратларына кыараргъа бек сюеди.
Жаратмагъан затын, букъдурмай, айтып кыо-
яды. Жаратхан затын а кыууанып кергюзтеди.
Хычыуунчукъду.

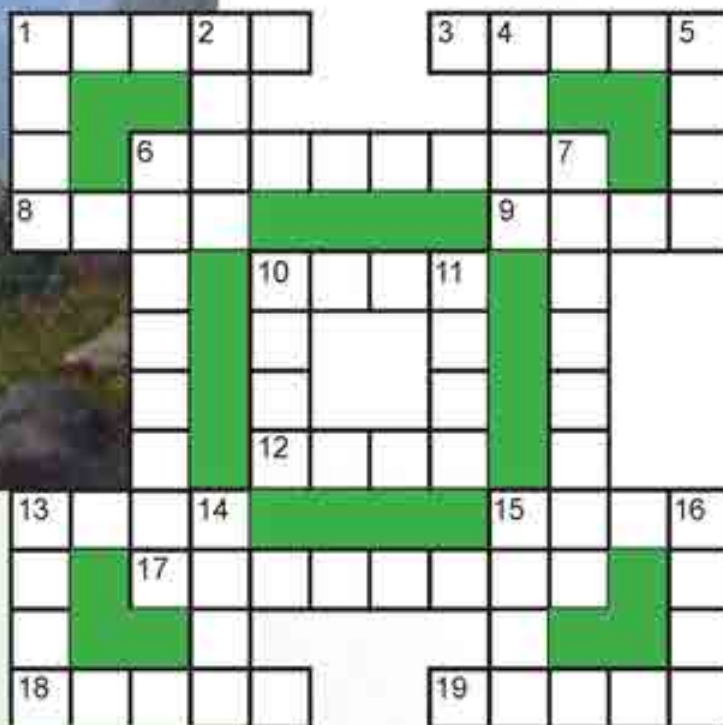
«Ма мени анамы бетин кюнчук жылыта
турады!», – деп келтиргенди бу суратчыкыны.

Ата-ананы жылыуунда кыууанч бла ёс,
Аминачыкы!

«Нюр»

СЭЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Аны уа кьоркъмай ич, башынг болмаз хайран. 3. Къара болса да, тойдурады кеплени. 6. Адам неден къанмаз? 8. Имбашда тьойюлдю – тау башдады. 9. Ол болмагъан жерде намыс болмаз. 10. Иги кьойчуну ненча кезю болур? 12. Башхаланы кийиндиреди, кеси уа – кымыжа. 13. Сэзберни артында сюелген. 15. «Боллукъ – жети жылда баш болур, болмазлыгъ а ... жылда да жаш болур». 17. Акъыл сэз бизни не этер? 18. Чыгырдан аны сурама! 19. Къаллай тилли кьозу эки ананы эмер?

ЁРЕСИНЕ: 1. «Асырагъан – артха ...». (Нарт сэзю толтур). 2. Тутмакъ не болургъа сюеди? 4. Бичен тиш. 5. Таурухла батыры. 6. Юй башында – ала куйюз. 7. «Харамны унамазлыкъ». (Жауабы айтымны кесиндеди). 10. Сормай танытыр кесин. 11. Къан чыкъмаз да, ол кессе. 13. Жумушакъ тереклени ашар. 14. Кенг кетмез терегинден. 15. Къызыл Фукну сакъалы. 16. Къол ёлчем.

Хубий улу Г. жарашдыргъанды

КЪАРАЧАЙ-МАЛКЪАР НАРТ СЭЗЛЕ

Ата – билек,
Ана – жүрек.

Асыл – ташдан,
Акъыл – башдан.

Ариу азар,
Къылыкъ озар.

Ашда – бёрю,
Ишде – ёлю.

Аты – «айран»,
Кеси – дарман.

Аты – жууукъ,
Кеси – сууукъ.

Атым – атлы,
Балдан – татлы.

Ауuzu – балта,
Къолу – хата.

Ахшы – жыяр,
Аман – жояр.

Айтхан – кьоркъмаз,
Кьоркъгъан – айтмаз.

Ала билсенг,
Сала да бил.

Ач не жеймез!
Токъ не демез!

Чыгарылышы
1 январь 1982 г. чыгарылышы
На башкарсам атам

Учреждение:
Государственный комитет
Кабардино-Балкарской
Республики по печати
и массовым коммуникациям,
Общественная организация
«Советники КБР».

И.о. главного редактора
А. САБАИЧЕВА

Редакция:
С. АХМАТОВА
А. БЕГНОВ
М. БЕЗНАЕВ
Е. БИТТРОВА
Ж. ГУЗЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Художественный редактор
М. ОРАКОВА

Оформление
Н. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и верстка
А. БОШЕВОЙ

Иллюстрации на вклейке
В. ЗАХАРОВА

Свидетельство о регистрации
ИД № ТУ 07 - 00102 от 24.12.2014 г.
Управление Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий и
массовых коммуникаций по КБР
Подписано в печать
12.11.2016 г.

Выход в свет
30.11.2016 г.
Формат 60x90
Бумага мелованная
Гарнитура: литературная
журналистская рубриками
Печать офсетная
Усл. гр. отт. 8
Усл. печ. л. 2
Уч.-изд. л. 2,7

Тираж 2010 экз.

Цена № 760
Индекс 73908

Стоимость одного номера по
почте через ФГУП «Почта
Россия» - 12,47 руб.;
за 6 месяцев - 74,82 руб.

Адрес редакции: 369017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19;
8-928-077-7047 - Арина
dzhagalova@mail.ru

Адрес издателя: 369017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5,
ГКУ «КБР-Медиа»
Дом печати

Отпечатано в типографии
ООО «Почтовый двор»
369030, КБР, г. Нальчик,
ул. Кавказская, 1
pntdhouse07@gmail.com
Тел. 74-11-33

Айтхылы назмучу Евгений Евтушенкону «Нюр» журналны окъугъан сабийлеге аманаты

Кеке совпадими -
слово НЮР (сөз) с
имекеи мөст ирни
Нюра Маркинаны, кесени
Чоок и Чоок Чоок,
фиди кезеде с дөст палка,
и кезде «Нюр» журналы

Евгений Евтушенко

Дорогие мои, вот мурда
мур, когда пора, а когда
а экзамен нас в год Фед,
зеленые и книга книга не
дохот уфат, книга с дөст до-жа
дөст дөст дөст дөст

«Нюр» (Жарык) деген мени ёсдюрген Нюра Маркинаны атына къалай келишеди, уруш кезиуде Ясная поляна къатында Ивер килисаны теъри суратларын къутхаргъан. Халкъ ол килисагъа «Нюрню килисасы» деп атагъанды.

Багъалы сабийле, бирде ачы, бирде уа бизни къыйын жылладан къутхарыучу дунияны акъылы китаплагъа жыйылынды. Китап сатхычлыкъны билмейди, сабийлигизден башлап, бек керти шуёхларыгъыз китапла болсунла.